

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2018)

11ο Πανελλήνιο και Διεθνές Συνέδριο «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»

Σχεδιασμός και μελέτη ενός Μαζικού Ανοικτού Ηλεκτρονικού Μαθήματος φιλολόγων για τη συνεργατική γραφή

Νικόλαος Κούκης, Αθανάσιος Τζιμογιάννης

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κούκης Ν., & Τζιμογιάννης Α. (2022). Σχεδιασμός και μελέτη ενός Μαζικού Ανοικτού Ηλεκτρονικού Μαθήματος φιλολόγων για τη συνεργατική γραφή. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 459–466. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/4336>

Σχεδιασμός και μελέτη ενός Μαζικού Ανοικτού Ηλεκτρονικού Μαθήματος φιλολόγων για τη συνεργατική γραφή

Νικόλαος Κούκης, Αθανάσιος Τζιμογιάννης

nkoukis@uop.gr, ajimogia@uop.gr

Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Περίληψη

Τα Μαζικά Ανοικτά Ηλεκτρονικά Μαθήματα (MOOCs) αποτελούν μια νέα μορφή ηλεκτρονικής μάθησης και πολλά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα παγκοσμίως τα έχουν εντάξει στα εκπαιδευτικά τους προγράμματα. Αξιοποιώντας τα χαρακτηριστικά της ευελιξίας και της ανοικτότητας, εμφανίζονται σχετικά πρόσφατα ως μια εναλλακτική επιλογή για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Το παρόν άρθρο αναφέρεται σε μελέτη που πραγματοποιήθηκε σχετικά με ένα MOOC το οποίο σχεδιάστηκε, για να υποστηρίξει την επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών φιλολόγων. Το πλαίσιο σχεδιασμού του βασίστηκε στη θεωρία του κολεκτιβισμού και οι συμμετέχοντες ενεπλάκησαν αποκλειστικά σε συνεργατικές δραστηριότητες. Η μελέτη έδειξε ότι οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί ήταν ικανοποιημένοι και πρόθυμοι να υιοθετήσουν τα MOOCs ως αποτελεσματική μέθοδο για την επαγγελματική τους ανάπτυξη.

Λέξεις κλειδιά: MOOCs, επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών, φιλόλογοι, συνεργατική γραφή

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια μετατόπιση της ηλεκτρονικής μάθησης από τα συμβατικά προγράμματα προς τις ανοικτές προσεγγίσεις που αξιοποιούν νέες τεχνολογικές πλατφόρμες, κινητές συσκευές, μέσα κοινωνικής δικτύωσης και Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους. Οι αλλαγές αυτές έχουν αλλάξει τους τρόπους πρόσβασης στην εκπαίδευση με τη δημιουργία μαθησιακών εμπειριών μέσω συνεργατικών περιβαλλόντων, διασυνδεδεμένων ομάδων, δικτύων και κοινοτήτων μάθησης. Μεταξύ των νέων μορφών ηλεκτρονικής μάθησης, τα Μαζικά Ανοικτά Ηλεκτρονικά Μαθήματα (Massive Open Online Courses, MOOCs) αναπτύσσονται με εκθετικούς ρυθμούς και βρίσκονται, διεθνώς, στο κέντρο του εκπαιδευτικού και ερευνητικού ενδιαφέροντος (Conole, 2014· Milligan & Littlejohn, 2017).

Τα MOOCs είναι ηλεκτρονικά μαθήματα που χαρακτηρίζονται από τρία βασικά στοιχεία (Τζιμογιάννης, 2017): μαζικότητα, ανοικτότητα και χρήση μεθόδων ηλεκτρονικής μάθησης. Αποτελούν παγκοσμίως ένα νέο μέσο παροχής εκπαιδευτικών προγραμμάτων απαντώντας στην αυξανόμενη ζήτηση ευέλικτων μορφών εκπαίδευσης για μεγάλους αριθμούς εκπαιδευομένων με διαφορετικό γνωστικό υπόβαθρο (Conole, 2014). Στο επίπεδο της εκπαιδευτικής πολιτικής, η υιοθέτηση ανοικτών μαθημάτων και ανοικτών εκπαιδευτικών πρακτικών αποτελεί προτεραιότητα για την εκπαίδευση και την επαγγελματική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της ανταγωνιστικότητας και της ανάπτυξης (European Commission, 2013).

Στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη των MOOCs συγκλίνουν ιδέες και προσεγγίσεις από διαφορετικά επιστημονικά πεδία, όπως είναι η ηλεκτρονική μάθηση, οι εκπαιδευτικές τεχνολογίες, ο μαθησιακός σχεδιασμός και οι εκπαιδευτικές πολιτικές για την ανώτατη εκπαίδευση και τη δια-βίου μάθηση (Τζιμογιάννης, 2017). Κατά το έτος 2017, προσφέρθηκαν

περί τα 9400 μαζικά ανοικτά μαθήματα από 800 πανεπιστήμια σε όλο τον κόσμο, τα οποία παρακολούθησαν περίπου 81 εκατομμύρια άτομα (Class Central, 2017). Πρόσφατα έχει προκύψει μια νέα τάση που αφορά τον τρόπο με τον οποίο ένα υπάρχον ΜΟΟC θα μπορούσε να επαναχρησιμοποιηθεί και να ενσωματωθεί στο πρόγραμμα παραδοσιακών μαθημάτων που προσφέρονται από ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Milligan & Littlejohn, 2017· Perez-Sanagustin et al., 2017).

Από την άλλη μεριά, καταγράφεται αυξανόμενο ερευνητικό ενδιαφέρον για τα ΜΟΟCs. Η εκπαιδευτική έρευνα έχει κατευθυνθεί, κυρίως, προς τη μελέτη των χαρακτηριστικών της ανοικτότητας, της μαζικότητας, της πολυμορφίας και των νέων τρόπων εμπλοκής των εκπαιδευομένων (Eriksson et al., 2017· Hew, 2016· Littlejohn et al., 2016· Veletsianos & Shepherdson, 2016). Ένα ευρύ φάσμα θεμάτων είναι ανοικτό για περαιτέρω έρευνα και ανάλυση: (α) το μεγάλο και ποικίλο σώμα των συμμετεχόντων στα ΜΟΟCs (φοιτητές, εκπαιδευτές, σχεδιαστές, ιδρύματα κλπ.), (β) τα κίνητρα συμμετοχής των εκπαιδευομένων και το σημαντικό πρόβλημα της διαρροής ή εγκατάλειψης, (γ) ζητήματα παιδαγωγικού σχεδιασμού των ΜΟΟCs, όπως περιεχόμενο, εκπαιδευτικοί πόροι, χρησιμοποιούμενες τεχνολογίες, μαθησιακές δραστηριότητες κ.λπ., δ) πρότυπα εμπλοκής και αυτορρύθμισης της μάθησης και ε) μαθησιακά αποτελέσματα των συμμετεχόντων.

Στο άρθρο αυτό παρουσιάζεται ο σχεδιασμός και η μελέτη ενός ΜΟΟC που απευθύνθηκε σε φιλόλογους με στόχο την ενίσχυση των τεχνολογικών και παιδαγωγικών δεξιοτήτων που είναι απαραίτητες για την αξιοποίηση διαδικτυακών εφαρμογών συνεργατικής γραφής στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας. Υιοθετώντας τις αρχές της συνεργατικής μάθησης και του κονεκτιβισμού, η διάρθρωση των αντικειμένων και των δραστηριοτήτων των εκπαιδευτικών βασίστηκε αποκλειστικά α) στην ενεργό συμμετοχή και δημιουργικότητα, β) στην αλληλεπίδραση μεταξύ ομότιμων, γ) στην αμοιβαία υποστήριξη και δ) στη συνεργασία των συμμετεχόντων.

Η παρούσα έρευνα οριοθετείται από τα εξής ερευνητικά ερωτήματα: α) Ποια σχήματα συμμετοχής και συνεργατικής ανάπτυξης γνώσεων και ικανοτήτων υιοθέτησαν οι συμμετέχοντες εκπαιδευτικοί; β) Ποιες είναι οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τα μαθησιακά αποτελέσματα που πέτυχαν στο συγκεκριμένο ΜΟΟC;

ΜΟΟCs και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ΜΟΟCs είναι μια καινοτόμος επιλογή για την ανώτατη εκπαίδευση και την επαγγελματική ανάπτυξη, η οποία θεμελιώνεται στις αρχές της ανοικτής εκπαίδευσης που έχει ως στόχο να διευρυνθεί η πρόσβαση από απόσταση σε εκπαίδευση ανώτατου επιπέδου. Σε σχέση με τις παιδαγωγικές προσεγγίσεις που υιοθετούν, καταγράφονται δύο βασικοί τύποι ΜΟΟCs (Siemens, 2013):

α) xΜΟΟCs: Θεωρούνται συνέχεια των παραδοσιακών μαθημάτων και βασίζονται στο μοντέλο της μεταφοράς γνώσης μέσω της παροχής κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού στους εκπαιδευόμενους. Η μάθηση είναι ατομική και προκύπτει ως μετάδοση γνώσεων από έναν ειδικό σε αρχάριους. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται τα ΜΟΟCs που προσφέρουν οργανισμοί, όπως Coursera, Udacity, EdX και Futurelearn.

β) cΜΟΟCs: Η ανάπτυξη τους θεμελιώνεται στις αρχές του κονεκτιβισμού (Siemens, 2013) και της ριζωματικής μάθησης (Cormier, 2008), σύμφωνα με τις οποίες επιδιώκεται η αποκέντρωση του ελέγχου της μαθησιακής διαδικασίας και η ανάπτυξη ενός δικτύου εκπαιδευομένων που συνδιαμορφώνουν το πρόγραμμα σπουδών. Η γνώση είναι κοινωνική κατασκευή, κατανεμημένη και μοιράζεται μέσα από δίκτυα ως αποτέλεσμα της ατομικής εμπλοκής, της συνεργασίας και της κοινωνικής δικτύωσης των συμμετεχόντων (εκπαιδευομένων και εκπαιδευτών).

Παράλληλα, εμφανίζονται νέες μορφές, όπως τα υβριδικά MOOCs (blended ή bMOOCs), που συνδυάζουν χαρακτηριστικά των cMOOC και xMOOC (Yousef et al., 2015) και τα MOOCs επαγγελματικής ανάπτυξης (professional development MOOCs, pdMOOCs) που αναπτύσσονται σε διάφορους επαγγελματικούς τομείς (Vivian et al., 2014) ενώ τελευταία έχουν εφαρμοστεί στην επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών (Koukis & Jimoyiannis, 2017· Koutsodimou & Jimoyiannis, 2015· Littlejohn et al., 2016· Laurillard, 2016· Misra, 2018).

Στο πλαίσιο αυτό, έχουμε αναπτύξει ένα υβριδικό σχήμα σχεδιασμού pdMOOCs που συνδυάζει χαρακτηριστικά α) xMOOCs, δηλαδή διάρθρωση εργασιών σε εβδομαδιαία βάση, οργάνωση περιεχομένου και παροχή εκπαιδευτικού υλικού, ανάθεση και αξιολόγηση ατομικών εργασιών ανά εβδομάδα και β) cMOOCs, όπως έμφαση στον διάλογο, τον αναστοχασμό, τη συνεργασία και τη δημιουργικότητα των συμμετεχόντων, με στόχο τη σύνδεση των παιδαγωγικών και τεχνολογικών γνώσεών τους με τη σχολική πρακτική (Koukis & Jimoyiannis, 2017· Τζιμογιάννης, 2017).

Σχεδιασμός και υλοποίηση του MOOC φιλολόγων για τη συνεργατική γραφή

Το MOOC που παρουσιάζεται στην εργασία αυτή σχεδιάστηκε για φιλόλογους που διδάσκουν στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και υλοποιήθηκε από τον Ιανουάριο έως τον Μάρτιο 2018. Προσφέρθηκε μέσω της πλατφόρμας ηλεκτρονικής μάθησης Open eClass που φιλοξενείται σε server του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Είχε ως αντικείμενο τη συνεργατική γραφή στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας μέσω Google Docs (Google Έγγραφα). Περιελάμβανε επτά ενότητες που διαρθρώθηκαν σε οκτώ εβδομάδες, όπως αναδεικνύεται στον Πίνακα 1. Υιοθετήθηκε η προσέγγιση της Storch (2011), σύμφωνα με την οποία η συνεργατική γραφή ενισχύει την ανάπτυξη δεξιοτήτων γραφής και χρήσης της γλώσσας, αξιοποιώντας τη συζήτηση και τη διαπραγμάτευση στην ομάδα σχετικά με τις γλωσσικές επιλογές που μπορούν να βελτιώσουν ένα κοινό κείμενο. Οι εβδομαδιαίες εργασίες που ανατέθηκαν ήταν συνεργατικές ενώ οι εκπαιδευτικοί εντάχθηκαν τυχαία σε 91 ομάδες, με βάση τον τύπο σχολείου που υπηρετούσαν (Γυμνάσιο, Γενικό Λύκειο, ΕΠΑΛ).

Ο σχεδιασμός του MOOC δεν βασίστηκε στη διανομή συγκεκριμένου περιεχομένου αλλά στη δημιουργία μιας κοινότητας εκπαιδευτικών γύρω από το μάθημα, με έμφαση στην αλληλεπίδραση και στη δημιουργία πρωτότυπου περιεχομένου. Με τον τρόπο αυτό, επιδιώχθηκε οι εκπαιδευτικοί να ενσωματώσουν το διττό ρόλο, του εκπαιδευόμενου (μαθητή) και του διδάσκοντα που είναι σε θέση να σχεδιάζει και να υλοποιεί εκπαιδευτικές παρεμβάσεις συνεργατικής γραφής μέσω εργαλείων Web 2.0.

Πίνακας 1. Ενότητες του MOOC

Εβδομάδα	Περιεχόμενο Ενότητων
1η	Γνωριμία με το Μαζικό Ανοικτό Ηλεκτρονικό Μάθημα Εισαγωγή στη συνεργατική γραφή: <i>Εξοικείωση με το διαδικτυακό εργαλείο Google Docs</i>
2η	Εφαρμογή της στρατηγικής της διαδοχικής γραφής <i>1η Υποχρεωτική Ομαδική Εργασία (Google Docs)</i>
3η	Εφαρμογή της στρατηγικής της παράλληλης γραφής οριζόντιας διαίρεσης <i>2η Υποχρεωτική Ομαδική Εργασία (Google Docs)</i>
4η	Εφαρμογή της στρατηγικής της παράλληλης γραφής στρωματοποιημένης διαίρεσης <i>3η Υποχρεωτική Ομαδική Εργασία (Google Docs)</i>
5η	Εφαρμογή της στρατηγικής της ελεύθερης συμμετοχικής γραφής <i>4η Υποχρεωτική Ομαδική Εργασία (Google Docs)</i>
6η & 7η	Σχεδίαση και υλοποίηση μιας διδακτικής παρέμβασης με τους μαθητές <i>5η Υποχρεωτική Ομαδική Εργασία (Google Docs)</i>
8η	Αναστοχασμός και Συμπεράσματα

Οι βασικές αρχές σχεδιασμού του μαθήματος ήταν: α) *αυτονομία* των εκπαιδευομένων, οι οποίοι επέλεξαν το περιεχόμενο που επιθυμούσαν για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων συνεργατικής γραφής, β) *αλληλεπίδραση και υποστήριξη* μεταξύ των συμμετεχόντων σε τεχνικά και παιδαγωγικά ζητήματα, γ) *συνεργατική μάθηση*, μέσω της συνδημιουργίας κειμένων με τα Google Docs, δ) *ποιοτική αξιολόγηση* των δημιουργημάτων των εκπαιδευομένων.

Οι συμμετέχοντες

Έκαναν εγγραφή στο MOOC συνολικά 566 φιλόλογοι που υπηρετούσαν σε σχολεία εννιά νομών της χώρας: Αττικής, Κορινθίας, Αργολίδας, Αρκαδίας, Λακωνίας, Μεσσηνίας, Αχαΐας, Ηλείας και Αιτωλοακαρνανίας. Η ενημέρωση των εκπαιδευτικών για το μάθημα πραγματοποιήθηκε μέσω των οικείων διευθύνσεων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Επιτυχώς ολοκλήρωσαν οι 326 από τους εγγεγραμμένους, οι οποίοι συμμετείχαν ενεργά και συνεργάστηκαν για τη διεκπεραίωση των πέντε υποχρεωτικών εργασιών.

Μεθοδολογία έρευνας

Η έρευνα με στόχο τη διερεύνηση των αντιλήψεων των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών για το συγκεκριμένο MOOC διεξήχθη μία εβδομάδα μετά την ολοκλήρωση των ενοτήτων του μαθήματος. Η συλλογή δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω ανώνυμου on-line ερωτηματολογίου που είχε κλειστές ερωτήσεις με χρήση της κλίμακας Likert πέντε σημείων (1=Διαφωνώ απόλυτα, 5=Συμφωνώ απόλυτα), καθώς και ανοικτές ερωτήσεις. Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από 327 συμμετέχοντες, 40 άνδρες και 287 γυναίκες. Από αυτούς, 133 υπηρετούσαν σε Γυμνάσιο, 133 σε Γενικό Λύκειο, 5 σε Επαγγελματικό Λύκειο και 55 σε άλλο τύπο σχολείου (π.χ. Μουσικό, Καλλιτεχνικό, Ειδικό, Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας).

Αποτελέσματα

Συμμετοχή των εκπαιδευτικών στις μαθησιακές δραστηριότητες

Οι συμμετέχοντες ενθαρρύνθηκαν να επικοινωνούν και να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, να συζητούν τεχνικά προβλήματα, να προσφέρουν αμοιβαία καθοδήγηση και υποστήριξη στα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας του ηλεκτρονικού μαθήματος. Δημιουργήθηκαν οι γενικοί χώροι συζητήσεων και τα αρχικά νήματα. Στη συνέχεια οι εκπαιδευόμενοι συμμετείχαν με αποστολές (posts) συζήτησης και αναρτούσαν νέα θέματα (topics) σχετικά με τα αντικείμενα του MOOC. Στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της συμμετοχής των εκπαιδευτικών στις εβδομαδιαίες συζητήσεις.

Συνολικά, αναρτήθηκαν 153 θέματα συζήτησης και καταγράφηκαν 3224 μηνύματα. Η παρέμβαση των εκπαιδευτών για την επίλυση οργανωτικών, τεχνικών ή γνωστικών ζητημάτων χρειάστηκε σε πολύ λίγες περιπτώσεις. Αυτό αποτελεί ισχυρή ένδειξη ότι η αλληλεπίδραση και η υποστήριξη από ομότιμους, ως κρίσιμος παράγοντας σχεδιασμού ενός συνεργατικού MOOC για την επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών, λειτουργήσει ικανοποιητικά στην περίπτωση αυτή.

Επιπλέον, δημιουργήθηκε ειδικός χώρος συζήτησης για κάθε ομάδα. Οι εκπαιδευόμενοι είχαν ενεργό συμμετοχή στον χώρο συζήτησης κάθε ομάδας, όπου αναρτήθηκαν 671 θέματα συζήτησης και καταγράφηκαν συνολικά 11647 αποστολές, οι οποίες αντιστοιχούν, κατά μέσο όρο, σε 35,6 μηνύματα/εκπαιδευτικό. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι συμμετέχοντες επέλεξαν να αλληλεπιδράσουν κυρίως στο πλαίσιο της ομάδας τους και της κοινής εργασίας και λιγότερο με τους άλλους συναδέλφους τους στο MOOC.

Πίνακας 2. Παρουσία συμμετεχόντων στους χώρους συζητήσεων της ολομέλειας

Εβδ.	Θέματα χώρων συζήτησης	Νήματα	Θέματα	Μηνύματα
1η	Γνωριμία - Συνεργατική Γραφή - Απορίες για την πλατφόρμα	3	31	753
2η	Στρατηγική διαδοχικής γραφής	2	26	263
3η	Στρατηγική παράλληλης γραφής οριζόντιας διαιρέσης	2	12	201
4η	Στρατηγική παράλληλης γραφής στρωματοποιημένης διαιρέσης	2	6	139
5η	Στρατηγική της ελεύθερης συμμετοχικής γραφής	2	9	139
6η-7η	Σχεδίαση διδακτικής παρέμβασης - Εφαρμογή στην πράξη - Προτάσεις περαιτέρω αξιοποίησης	3	41	460
8η	Αναστοχασμός - Εμπειρία συνεργασίας - Αξιολόγηση pdMOOC - Αξιοποίηση MOOCs	4	28	1269
Σύνολο		18	153	3224

Απόψεις των εκπαιδευτικών για τη συμμετοχή τους στο MOOC

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της περιγραφικής στατιστικής των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με τη συμβολή του συγκεκριμένου MOOC α) στην ανάπτυξη γνώσεων και ικανοτήτων ένταξης της συνεργατικής γραφής μέσω Google Docs στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και β) στη γενικότερη επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Όπως φαίνεται από τα στοιχεία του Πίνακα 3, η πλειονότητα των συμμετεχόντων έχει ιδιαίτερα θετική άποψη ως προς τις παιδαγωγικές γνώσεις και την ικανότητα ένταξης της συνεργατικής γραφής με Google Docs στην τάξη τους (μέση τιμή απαντήσεων άνω του 4,0). Επιπλέον, αξιολόγησαν θετικά τα συνεργατικά στοιχεία και τη μάθηση στην κοινότητα που αποτέλεσαν το πλαίσιο σχεδιασμού του συγκεκριμένου MOOC. Είναι χαρακτηριστικό ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων δήλωσαν πρόθυμοι να παρακολουθήσουν ξανά ένα αντίστοιχο MOOC και ότι θα το συνιστούσαν σε συναδέλφους τους.

Αλληλεπίδραση μεταξύ των εκπαιδευτικών

Τα αποτελέσματα σχετικά με τη σημασία της αλληλεπίδρασης και της συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών επιβεβαιώνονται και από τις απαντήσεις τους στα ανοικτά ερωτήματα του ερωτηματολογίου. Στη συνέχεια παρουσιάζονται ενδεικτικά αποσπάσματα απαντήσεων σε δύο ανοικτά ερωτήματα του ερωτηματολογίου.

Σε ποιο βαθμό και πώς σας επηρέασε γενικότερα ως εκπαιδευτικό η συμμετοχή σας σε αυτό το Μαζικό Ηλεκτρονικό Μάθημα;

E6: «Για μένα ήταν πολύ σημαντική η ανταλλαγή απόψεων με συναδέλφους και η κοινή εργασία. Αυτή η αλληλεπίδραση τόνωσε την επαγγελματική μου ταυτότητα.»

E138: «Με ενδυνάμωσε στο θέμα της συνεργασίας που είναι ένα ...αγκάθι όταν μιλάμε για συνεργασία φιλολόγων στο σχολείο. Είδα στην πράξη πόσο σημαντική είναι η συνεισφορά του άλλου ακόμα κι όταν εσύ δεν θα το έκανες έτσι, ακόμα κι όταν δεν πολυ-συμφωνείς. Αν την αποδεχτείς, η κοινή δουλειά παίρνει το δρόμο της και προκύπτει δημιουργία αξιολογή σε λιγότερο χρόνο και με λιγότερο κόπο.»

E122: «Με επηρέασε σε μεγάλο βαθμό η συμμετοχή και η αλληλεπίδραση στην ομάδα μου. Κατόν ησα καλύτερα πως θα λειτουργήσει η συνεργατική γραφή στους μαθητές μου.»

E212: «Δεν με επηρέασε σημαντικά. Εμπέδωσα θέσεις και απόψεις σχετικά με το γλωσσικό μάθημα που είχα ήδη διαμορφωμένες.»

E80: «Με επηρέασε αρκετά γιατί μπήκα στη διαδικασία εκπόνησης εργασιών και συνεργασίας με άλλους συναδέλφους (διαφορετικές αντιλήψεις, ιδέες κ.λπ.) και συνειδητοποίησα τις δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζουν οι μαθητές.»

Πίνακας 3. Αποτελέσματα περιγραφικής στατιστικής

Ερώτηση	ΜΤ	ΤΑ
Το Μάθημα ήταν για εμένα μια συνηθισμένη εμπειρία επαγγελματικής ανάπτυξης.	2,83	1,171
Το Μάθημα ήταν κατώτερο από τις προσδοκίες μου.	1,71	0,694
Το Μάθημα ήταν για εμένα μια δημιουργική εμπειρία μάθησης.	4,39	0,600
Είμαι γενικά ικανοποιημένος/η που συμμετείχα σε αυτό το Μάθημα.	4,53	0,541
Οι αρχικοί μου στόχοι από τη συμμετοχή μου στο Μάθημα έχουν ικανοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό.	4,34	0,676
Απέκτησα μεγαλύτερο ενδιαφέρον να χρησιμοποιήσω το διαδικτυακό εργαλείο Google Docs στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας.	4,36	0,682
Πιστεύω ότι αυτό το Μάθημα με βοήθησε να εμβαθύνω σε ζητήματα παιδαγωγικής αξιοποίησης των ΤΠΕ στο εκπαιδευτικό μου έργο.	4,24	0,713
Πιστεύω ότι αυτό το Μάθημα άλλαξε τις παιδαγωγικές μου αντιλήψεις για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας.	3,57	0,972
Πιστεύω ότι ενίσχυσα τις παιδαγωγικές μου γνώσεις, όσον αφορά τον σχεδιασμό μαθησιακών δραστηριοτήτων με ΤΠΕ στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας.	4,19	0,685
Πιστεύω ότι είμαι ικανός/η να σχεδιάσω με το διαδικτυακό εργαλείο Google Docs μαθησιακές δραστηριότητες που να προωθούν τη συνεργασία των μαθητών μου.	4,32	0,585
Πιστεύω ότι μπορώ να χρησιμοποιήσω το διαδικτυακό εργαλείο Google Docs στο μάθημά μου για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας.	4,32	0,626
Πιστεύω ότι στο μέλλον θα μπορέσω να χρησιμοποιώ συστηματικά (να εντάξω) το διαδικτυακό εργαλείο Google Docs στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας.	4,07	0,786
Έχω μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση να καθοδηγήσω τους μαθητές μου, ώστε να εφαρμόσουν στρατηγικές συνεργατικής γραφής στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας.	4,33	0,612
Πιστεύω ότι έχω πετύχει περισσότερα από όσα ανέμενα από αυτό το Μάθημα.	3,84	0,886
Πιστεύω ότι η αλληλεπίδραση-ανταλλαγή ιδεών με άλλους συναδέλφους με βοήθησε ευρύτερα στο εκπαιδευτικό μου έργο.	4,22	0,747
Πιστεύω ότι η συνδημιουργία με άλλους συναδέλφους ενίσχυσε την αυτοπεποίθησή μου ως εκπαιδευτικού.	3,94	0,974
Πιστεύω ότι η συνεργασία-συνδημιουργία με άλλους συναδέλφους ενίσχυσε τις ικανότητές μου να σχεδιάσω νέους τρόπους διδασκαλίας του αντικειμένου μου με χρήση ΤΠΕ.	4,03	0,802
Πιστεύω ότι το συγκεκριμένο Μάθημα ήταν σημαντικό για την επαγγελματική μου ανάπτυξη.	4,03	0,767
Πιστεύω ότι στα Μαζικά Ανοικτά Ηλεκτρονικά Μαθήματα η μάθηση είναι επιφανειακή.	1,77	0,710
Το συγκεκριμένο Μάθημα είχε ως αποτέλεσμα την αυτόνομη μάθηση του εκπαιδευόμενου.	3,17	1,112
Το συγκεκριμένο Μάθημα προώθησε τη συνεργατική μάθηση του εκπαιδευόμενου.	4,26	0,579
Το συγκεκριμένο Μάθημα βασίστηκε στη στοχοθετημένη μάθηση (μάθηση μέσω σαφών στόχων) του εκπαιδευόμενου.	4,20	0,617
Το συγκεκριμένο Μάθημα προώθησε τη μάθηση μέσα από τη δημιουργία μιας κοινότητας συναδέλφων.	4,30	0,623
Θα ήθελα να παρακολουθήσω ξανά στο μέλλον ένα ανάλογο Μάθημα.	4,61	0,606
Θα προτινώ σε άλλους συναδέλφους μου να παρακολουθήσουν ένα Μαζικό Ανοικτό Ηλεκτρονικό Μάθημα.	4,60	0,597

Τι παραπάνω προσέφερε το Μάθημα σε σχέση με τις προηγούμενες εμπειρίες σας από προγράμματα επιμόρφωσης ή επαγγελματικής ανάπτυξης;

E171: «Θεωρώ πως βρίσκεται περισσότερο στη δυναμική της κοινότητας (κοινά ενδιαφέροντα και στόχοι) και στη στοχευμένη διαδικασία της συνεργασίας ... Ο σεβασμός στη γνώμη των άλλων, η καλή διάθεση και η αποτελεσματικότητα υπήρξε πολύτιμη και ικανή να ενισχύσει τη συνεργασία...»

E16: «Η επαφή με συναδέλφους του ίδιου αντικείμενου, με τους οποίους σχεδόν ποτέ δεν συνεργαζόμαστε.»

E38: «Ήταν απαιτητικό. Η μεγάλη του διαφορά βρίσκεται στο ότι ήταν ελάχιστα θεωρητικό και εξαιτίας αυτού μπόρεσα να ασχοληθώ ουσιαστικά με θέματα που αφορούν το αντικείμενό μου στην πράξη.»

E146: «Τα προηγούμενα μαθήματα ήταν βασισμένα στους θεωρητικούς στόχους του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου που πολύ λίγη σχέση έχουν με την εκπαιδευτική πραγματικότητα. Το Μάθημα έχει πρακτικό προσανατολισμό, μπορεί να εφαρμοστεί στην πράξη και είναι η διδασκαλία του μέλλοντος.»

Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία παρουσίασε μία μελέτη που αφορά στον σχεδιασμό ενός συνεργατικού ΜΟΟC με στόχο την ενίσχυση των γνώσεων και των δεξιοτήτων καθηγητών φιλολόγων για την ένταξη της συνεργατικής γραφής μέσω Google Docs στη διδασκαλία του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί αξιολόγησαν θετικά το πλαίσιο σχεδιασμού, το οποίο προώθησε την ενεργό συμμετοχή την αλληλεπίδραση και τη συνεργασία τους για την επίτευξη του κοινού στόχου.

Σε σύγκριση με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, όπου έχουν καταγραφεί ποσοστά ολοκλήρωσης της τάξης του 10% (Vivian et al., 2014) το συγκεκριμένο ΜΟΟC παρουσιάζει υψηλά ποσοστά (57,60%). Παρά τους αρχικούς ενδοιασμούς των συμμετεχόντων, η επιλογή της υποχρεωτικής συνεργασίας στο πλαίσιο των εβδομαδιαίων εργασιών τους, αποδείχθηκε αποτελεσματική. Τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί ανταποκρίθηκαν στις απαιτήσεις της συνεργασίας με άγνωστους συναδέλφους. Το forum συζήτησης αποτέλεσε ένα δυναμικό εργαλείο που προώθησε την επικοινωνία, την αλληλεπίδραση και την αμοιβαία υποστήριξη μεταξύ των συμμετεχόντων. Στη μελέτη μας, η πλειονότητα των εκπαιδευτικών συμμετείχε ενεργά στο forum συζήτησης. Το εύρημα αυτό διαφοροποιείται από τα αποτελέσματα των Tseng et al. (2016), που κατέγραψαν ότι μόνο το 8% των συμμετεχόντων συμμετείχε στις συζητήσεις του ΜΟΟC.

Πολλοί συμμετέχοντες έδωσαν έμφαση στη συνεργασία τους με συναδέλφους και τόνισαν τον σημαντικό ρόλο που είχε για την ενεργητική συμμετοχή τους η αίσθηση του «ανήκειν» σε μια κοινότητα μάθησης. Τα αποτελέσματά μας επιβεβαιώνουν αυτά των Cochrane et al. (2015), που υποστηρίζουν ότι ο κατάλληλος σχεδιασμός cΜΟΟC επιτρέπει τη διαμόρφωση ενός αυθεντικού πλαισίου επαγγελματικής ανάπτυξης εκπαιδευτικών που μπορεί να οδηγήσει στον μετασχηματισμό των παιδαγωγικών πρακτικών.

Η έρευνά μας συνεχίζεται με την ανάλυση του περιεχομένου ηλεκτρονικών συζητήσεων των εκπαιδευτικών στην ηλεκτρονική πλατφόρμα, με στόχο την ανάδειξη νέων επιστημονικών δεδομένων σχετικά με α) πτυχές παιδαγωγικού σχεδιασμού των ΜΟΟCs για την επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών και β) τη συμβολή του συγκεκριμένου Μαζικού Ανοικτού Ηλεκτρονικού Μαθήματος στην υιοθέτηση και εφαρμογή από τους συμμετέχοντες φιλόλογους της συνεργατικής γραφής στη διδασκαλία του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας.

Αναφορές

- Class Central (2017). *By the numbers: MOOCs in 2017*. Retrieved 10 April 2018, from <https://www.class-central.com/report/mooc-stats-2017>.
- Cochrane, T., Narayan, V., Burcio-Martin, V., Lees, A., & Diesfeld, K. (2015). Designing an authentic professional development cMOOC. In T. Reiners, B.R. von Kinsky, D. Gibson, V. Chang, L. Irving, & K. Clarke (Eds.), *Proceedings of Ascilite 2015: Globally connected, digitally enabled* (pp. FP:41-FP:52). Perth: Ascilite.
- Conole, G. (2014). A new classification schema for MOOCs. *International Journal for Innovation and Quality in Learning*, 2(3), 65-77.
- Cormier, D. (2008). Rhizomatic Education: Community as Curriculum. *Innovate*, 4(5), Article 2. Retrieved 10 April 2018, from <http://nsuworks.nova.edu/innovate/vol4/iss5/2>
- Eriksson, T., Adawi, T., & Stohr, C. (2017). Time is the bottleneck: a qualitative study exploring why learners drop out of MOOCs. *Journal of Computing in Higher Education*, 29(1), 133-146.
- European Commission (2013). *Opening up Education: Innovative teaching and learning for all through new Technologies and Open Educational Resources*. Brussels.
- Hew, K.F. (2016). Promoting engagement in online courses: What strategies can we learn from three highly rated MOOCs. *British Journal of Educational Technology*, 47(2), 320-341.
- Koukis, N., & Jimoyiannis, A. (2017). Designing MOOCs for teacher professional development: Analysis of participants' engagement. In A. Mesquita and P. Peres (Eds.), *Proceedings of the 16th European Conference on e-Learning, ECEL 2017* (pp. 271-280). Porto: ACPI.
- Koutsodimou, K., & Jimoyiannis, A. (2015). MOOCs for teacher professional development: investigating views and perceptions of the participants. In *Proceedings of the 8th International Conference of Education, Research and Innovation - ICERI 2015* (pp. 6968-6977). Seville, Spain: IATED.
- Laurillard, D. (2016). The educational problem that MOOCs could solve: professional development for teachers of disadvantaged students. *Research in Learning Technology*, 24:1, 29369, DOI: 10.3402/rlt.v24.29369
- Littlejohn, A., Hood, N., Milligan, C., & Mustain, P. (2016). Learning in MOOCs: Motivations and self-regulated learning in MOOCs. *Internet and Higher Education*, 29, 40-48.
- Milligan, C., & Littlejohn, A. (2017). Why study on a MOOC? The motives of students and professionals. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 18(2), 91-102.
- Misra, P. (2018). MOOCs for teacher professional development: Reflections and suggested actions. *Open Praxis*, 10(1), 67-77.
- Perez-Sanagustin, M., Hilliger, I., Alario-Hoyos, C., Delgado Kloos, C., & Rayyan, S. (2017). H-MOOC framework: reusing MOOCs for hybrid education. *Journal of Computing in Higher Education*, 29(1), 47-64.
- Siemens, G. (2013). Massive Open Online Courses: Innovation in education? In R. McGreal, W. Kinuthia & S. Marshall (Eds.), *Open Educational Resources: Innovation, Research and Practice* (pp. 5-15). Vancouver: Commonwealth of Learning and Athabasca University.
- Storch, N. (2011). Collaborative writing in L2 contexts: Processes, outcomes, and future directions. *Annual Review of Applied Linguistics*, 31, 275-288.
- Tseng, S.F., Tsao, Y.W., Yu, L.C., Chan, C.L., & Lai, K.R. (2016). Who will pass? Analyzing learner behaviors in MOOCs. *Research and Practice in Technology Enhanced Learning*, 11, art. 8, DOI 10.1186/s41039-016-0033-5.
- Veletsianos, G., & Shepherdson, P. (2016). A systematic analysis and synthesis of the empirical MOOC literature published in 2013-2015. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 17(2), 198-221.
- Vivian, R., Falkner, K., & Falkner, N. (2014). Addressing the challenges of a new digital technologies curriculum: MOOCs as a scalable solution for teacher professional development. *Research in Learning Technology*, 22, art. 24691, DOI: 10.3402/rlt.v22.24691
- Yousef, A.M.F., Chatti, M.A., Schroeder, U. & Wosnitza, M. (2015). A usability evaluation of a blended MOOC environment: An experimental case study. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 16(2), 69-93.
- Τζιμογιάννης, Α. (2017). *Ηλεκτρονική μάθηση. Θεωρητικές προσεγγίσεις και εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.